

ПЕРШОЧЕРГОВІ ЗАХОДИ ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Резюме

Аграрний сектор нині є локомотивом розвитку національної економіки, забезпечуючи суттєвий внесок у ВВП, понад 40 % валютних надходжень, а також продовольчу безпеку держави. Водночас, відсутність стабільної позитивної динаміки виробництва в аграрному секторі свідчить про вичерпання резервів нинішньої моделі його розвитку, заснованої на ефектах масштабу та екстенсивних методах використання ресурсів. Значним чином такий стан визначається характеристикою інвестиційної діяльності в агросекторі, що впливає на відтворювальні процеси та ефективність розвитку сільськогосподарського виробництва.

Протягом останніх років інвестиції в аграрний сектор характеризуються позитивною динамікою як у вартісному виразі, так і щодо їхньої частки у загальній структурі капітальних інвестицій в економіку України. При цьому темпи зростання капітальних інвестицій в аграрний сектор в цілому перевищують темпи зростання обсягів виробництва валової продукції сільського господарства. Водночас основним джерелом капітальних інвестицій в аграрному секторі є власні кошти підприємств та організацій.

Інвестиційна привабливість аграрного сектору України зумовлена низкою чинників, основними серед яких є: сприятливі природно-кліматичні умови для вирощування більшості сільськогосподарських культур та високий рівень природного ресурсного потенціалу українських земель; дешева робоча сила; зручне географічне розташування України та широко розвинена транспортна інфраструктура; зростаюча прибутковість агробізнесу.

Крім того, поліпшенню інвестиційного клімату в аграрному секторі сприяли виважена аграрна політика, спрямована на імплементацію

вітчизняного законодавства відповідно до європейських та світових стандартів, що передбачено Угодою про асоціацію між Україною та країнами ЄС, а також сприятливі умови ведення бізнесу, позитивні зміни у податковому законодавстві.

Водночас рівень капітальних інвестицій в аграрний сектор поки що не дозволяє повною мірою розкрити наявний ресурсний потенціал галузі. Нині основними перешкодами для інвестицій в аграрну галузь є наступні: відсутність ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення, а отже й перебування капіталу землі поза економічним оборотом; спотворена державна підтримка сільськогосподарських виробників; ускладнений доступ до банківських кредитів; неефективна державна політика підтримки експортерів; нерозвиненість інфраструктури аграрного ринку; збройна агресія Російської Федерації.

Разом із тим інвестиції є одним із найважливіших засобів впровадження сучасних технологій у сільськогосподарському виробництві, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного сільського господарства. Зважаючи на те, що нині аграрний сектор є однією із провідних галузей національної економіки, державна аграрна політика повинна бути спрямована на удосконалення інституційного середовища в напрямі спрощення ведення інвестиційної діяльності, захисту прав інвесторів.

ПЕРШОЧЕРГОВІ ЗАХОДИ ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Аграрний сектор відіграє важливу роль в економічному зростанні в Україні – у 2017 р. його частка у ВВП становила 10,2 %; сектор забезпечив 17,8 млрд дол. США експортних надходжень, що становило 41 % загального обсягу товарного експорту країни. Водночас, відсутність стабільної позитивної динаміки виробництва в аграрному секторі (індекс обсягу виробництва сільськогосподарської продукції у 2015 р. становив 95,2 % (порівняно з 2014 р.), у 2016 – 106,3 % (порівняно з 2015 р.), у 2017 р. – 97,8 % (порівняно з 2016 р.) свідчить про вичерпання резервів нинішньої моделі його розвитку, заснованої на ефектах масштабу та екстенсивних методах використання ресурсів. Значним чином такий стан визначається характеристикою інвестиційної діяльності в агросекторі, що впливає на відтворювальні процеси та ефективність розвитку сільськогосподарського виробництва.

Інвестиції в аграрний сектор протягом останніх років характеризуються позитивною динамікою як у вартісному виразі, так і щодо їхньої частки у загальній структурі капітальних інвестицій в економіку України. Так, якщо у 2011 р. обсяг капітальних інвестицій у сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство становив 13496,6 млн грн, або 6,4 % загального обсягу капітальних інвестицій в економіку, то у 2017 р. – 57804,7 млн грн, або 14 % (рис. 1). Таким чином, приріст капітальних інвестицій в аграрному секторі протягом 2011-2017 рр. становив 44308,1 млн грн (4,3 разу).

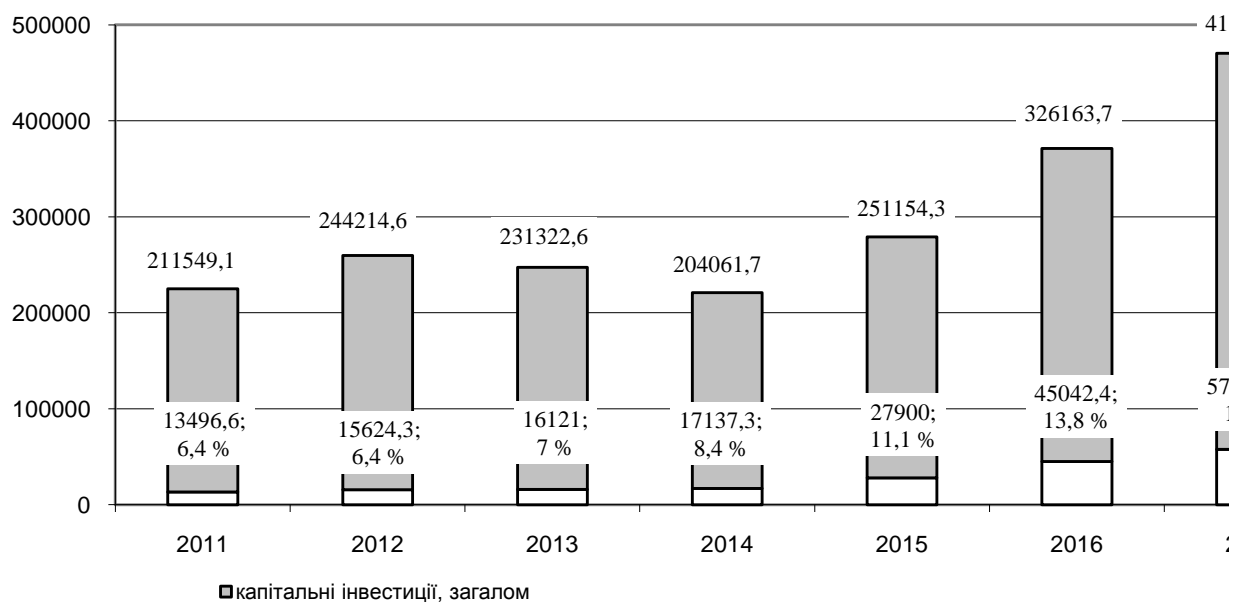

Рис. 1. Динаміка частки капітальних інвестицій сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства в загальному обсязі інвестицій, млн грн*

*Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

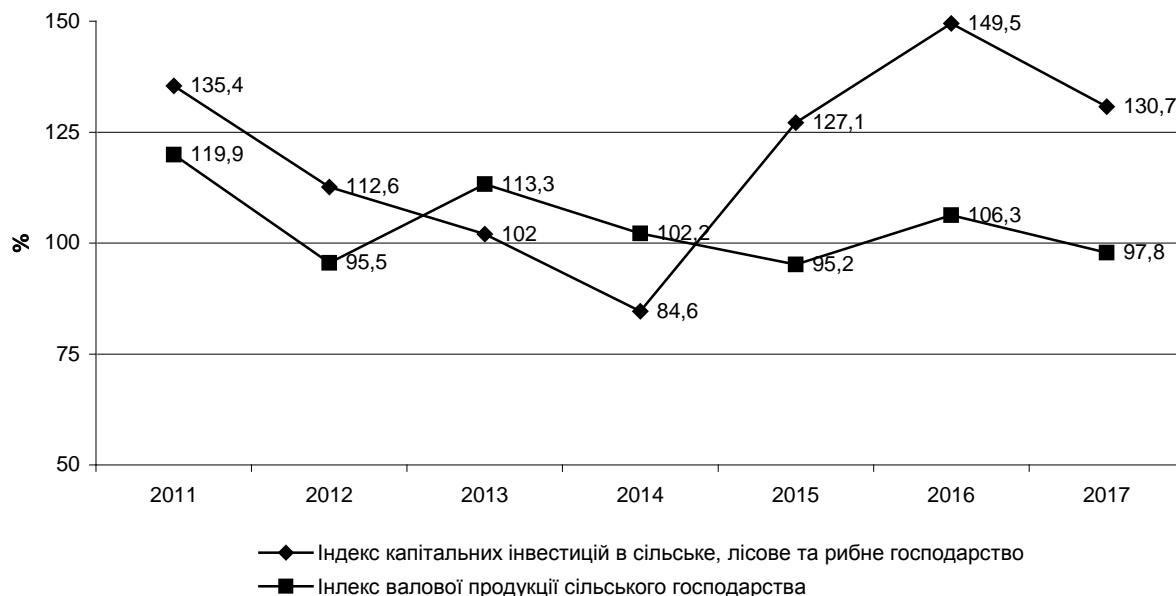
Темпи зростання капітальних інвестицій в аграрний сектор в цілому перевищують темпи зростання обсягів виробництва валової продукції сільського господарства. Так, за 2011-2017 рр. індекс капітальних інвестицій перевищував індекс валової продукції сільського господарства за винятком 2013 та 2014 років (рис. 2).

Основним джерелом капітальних інвестицій в аграрному секторі є власні кошти підприємств та організацій. Так, за даними УкрАгроКонсалт¹ протягом 2012-2016 рр. частка власних коштів підприємств у загальній структурі капітальних інвестицій в агросекторі постійно зростала – з 59,2 % у 2012 р. до 69,4 % у 2016 р.². При цьому поступове зниження рівня рентабельності діяльності підприємств протягом

¹ Інвестиції в аграрний сектор України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukragroconsult.com/news/investicii-v-agrarnyi-sektor-ukrainy>

² Довідково: За даними Мінагрополітики України, станом на 1.07.2017 р. частка власних коштів підприємств в загальній структурі капітальних інвестицій становила 76,2 %

останніх трьох років (з 30,4 % у 2015 р. до 18,7 % у 2017 р.) свідчить про практичне вичерпання їхніх можливостей для самофінансування.

*Рис. 2. Динаміка обсягів валової продукції сільськогосподарського сектора та капітальних інвестицій в сільське господарство, % до попереднього року**

**Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України*

Слід відмітити й скорочення банківського кредитування та коштів державного бюджету як джерел капітальних інвестицій аграрного сектору, частка яких зменшилася з 16,1 % та 6,3 % у 2012 р. до 7,1 % та 2,3 % у 2016 р. відповідно. Кошти іноземних інвесторів у структурі джерел капітальних інвестицій в аграрному секторі знаходяться в межах 3 % (від 1,6 % у 2013 р. до 2,9 % у 2016 р.). За таких умов вітчизняним сільськогосподарським виробникам складно планувати крупні інвестиційні проекти, спрямовані як на впровадження інноваційних технологій у виробництво сільськогосподарської продукції, так і на створення потужних переробних підприємств, що в підсумку стримує нарощування експорту продукції з більшим вмістом доданої вартості.

Сільськогосподарські підприємства капітальні інвестиції переважним чином спрямовують на вирощування сільськогосподарських

культур. Зокрема, за даними Мінагрополітики України³ у 2017 р. на рослинництво (вирощування однорічних і дворічних культур) підприємствами було освоєно (використано) 54237,7 млн грн або 84,4 % від загального обсягу інвестицій у цей вид економічної діяльності, на тваринництво – 6985,2 млн грн, або 10,9 %, на мисливство та надання пов'язаних із ними послуг – 2177,8 млн грн, або 3,4 %, на лісове господарство та лісозаготівлі – 768,9 млн грн, або 1,2 %, на рибне господарство – 73,7 млн грн, або 0,1 %.

Вартість основної частини інвестиційних проектів, що здійснюються в агропромисловому комплексі, не перевищує 10 млн грн.

Так, за даними Мінагрополітики України⁴, протягом січня-червня 2018 р. у регіонах в агропромисловому комплексі України триває підготовка та впровадження 393 інвестиційних проектів загальною вартістю майже 41 млрд грн (таблиця). Вартість інвестиційних проектів варіює від 100 тис. грн до 9,6 млрд грн. За I півріччя 2018 р. завершено реалізацію 55 інвестиційних проектів на загальну суму майже 1,7 млрд грн. Створено орієнтовно 400-500 робочих місць.

³ Капітальні інвестиції у сільське, лісове та рибне господарство у 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/system/files/%D0%9A%D0%B0%D0%BF.%20%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%B7%D0%B0%202017%20%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf>

⁴ Інформація про інвестиційні проекти, які реалізуються в агропромисловому комплексі станом на 1 липня 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://minagro.gov.ua/system/files/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%20%D0%B2%20%D0%90%D0%9F%D0%9A%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_0.pdf

**Розрахункова вартість інвестиційних проектів у регіонах станом на
01.07.2018 р.***

Вартість інвестпроектів	од.	Сума, млн грн	%
до 10 млн грн	213	590,4	54,2
10-50 млн грн	106	2 511,20	27
50-100 млн грн	35	2302	8,9
100-500 млн грн	31	6 264,10	7,9
500-1 000 млн грн	1	550	0,3
понад 1 млрд грн	7	27 712,70	1,8
Всього	393	40 088,30	100

* За даними структурних підрозділів з питань агропромислового розвитку облдержадміністрацій без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Інвестиційна привабливість аграрного сектору України зумовлена низкою чинників, основними серед яких є наступні.

Сприятливі природно-кліматичні умови для вирощування більшості сільськогосподарських культур та високий рівень природного ресурсного потенціалу українських земель. Дані IX туру агрохімічної паспортизації земель, який проводився у 2006-2010 рр. державним науково-технологічним центром охорони родючості ґрунтів Міністерства аграрної політики та продовольства України «Центрдержродючість» (нині ДУ «Інститут охорони ґрунтів України») свідчать, що 56 % вітчизняних сільгоспугідь характеризуються вмістом гумусу, вищим за середній. Високий рівень придатності для вирощування всіх традиційних для України зернових культур мають 29,5 млн га (93,8 % загальної площі орних земель). Із них землі, придатні для вирощування озимої пшениці, становлять 27,1 млн га, ячменю – 28,1 млн га, кукурудзи – 17,6 млн га, соняшнику – 14,3 млн га, цукрових буряків – 7,0 млн га⁵.

Дешева робоча сила. Так, за даними Держстату України, у 2017 р. середньомісячна заробітна плата у сільському господарстві становила 5761 грн, тоді як у промисловості – 7631, у будівництві – 6251, у сфері телекомунікації – 12018, у фінансовій та страховій діяльності – 12865 грн

⁵ Заяць В.М. Розвиток ринку сільськогосподарських земель : монографія / Заяць В.М. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 166 С.

(для порівняння: в Польщі у 2018 р. працівник будь-якого виду діяльності, що працює на посаді з мінімальною ставкою, отримує в місяць з вирахуванням усіх податків близько 1 530 злотих нетто (приблизно 11 300 грн)⁶. Низька заробітна плата, за інших рівних умов, знижує собівартість вітчизняної продукції та підвищує її цінову конкурентоспроможність.

Зручне географічне розташування України та широко розвинена транспортна інфраструктура. Розташування України в центрі Європейського континенту, на перетині торговельних шляхів Схід-Захід та Північ-Південь), вихід до Чорного моря, а отже і до морських портів в будь-якому місті світу, високий транзитний потенціал (коефіцієнт транзитності України – 3,75, а це перше місце в Європі, у Польщі друге місце – коефіцієнт 2,92⁷) сприяє підвищенню її конкурентоспроможності у порівнянні в країнами-сусідами.

Зростаюча прибутковість агробізнесу. За даними Держстату України, якщо у 2013 р. рівень рентабельності всієї діяльності у сільськогосподарських підприємствах становив 8,3 %, то у 2017 р. – 18,7 %. Зростає частка підприємств, які одержали чистий прибуток: якщо у 2013 р. таких підприємств було 80,3 % від загальної чисельності, то у 2017 – 86,7 %.

Крім того, поліпшенню інвестиційного клімату в аграрному секторі сприяли виважена аграрна політика, спрямована на імплементацію вітчизняного законодавства відповідно до європейських та світових стандартів, що передбачено Угодою про асоціацію між Україною та країнами ЄС, а також сприятливі умови ведення бізнесу, позитивні зміни у податковому законодавстві. Серед суттєвих зрушень за цими напрямками варто виділити наступні.

⁶ Робота в Польщі в цифрах. Інфографіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vsetutpl.com/robotav-polschi-v-tsyfrakh-infografika>

⁷ Транзитний потенціал України і його значення в розвитку економіки держави. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://pidruchniki.com/1422090638858/rps/tranzitniy_potentsial_ukrayini_yogo_znachennya_rozvitku_ekonomiki_derzhavi

Адаптація вітчизняних санітарних та фітосанітарних заходів і систем контролю безпечності харчових продуктів до європейських вимог та практик, що передбачено Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Перспективи такої адаптації роблять привабливими для інвесторів українські підприємства не лише у сільському господарстві, а й у переробній, зокрема, харчовій промисловості, адже визнання вітчизняної продукції європейським співтовариством дозволяє підприємцям виходити з нею не лише на ринок країн ЄС, а й на інші ринки, де відповідні сертифікати визнані. Це дозволить створювати додаткові робочі місця, збільшувати валютні надходження та нарощувати частку продукції з більшим вмістом доданої вартості в українському експорті.

Дерегуляція та спрощення умов ведення господарської діяльності в сільському господарстві. Зокрема, зменшено частоту проведення перевірок та врегульовано механізм стимулювання сумлінних суб'єктів господарювання у сфері карантину рослин⁸; затверджено Переліки об'єктів регулювання у сфері карантину рослин з метою контролю за переміщенням територією України та для імпорту, експорту і реекспорту, а також форми бланків фітосанітарних та карантинних сертифікатів⁹; передбачено також виключення Порядку оформлення карантинного дозволу на імпорт (транзит). У Переліку з метою контролю за переміщенням територією України передбачено обов'язковість оформлення карантинних сертифікатів на зерно та продукти його переробки. Слід зазначити, що раніше у разі імпорту рослин та продуктів рослинного походження вимагалось отримувати карантинний дозвіл на імпорт, яким встановлювалися фітосанітарні вимоги для імпортних вантажів та який видавався виключно центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин.

⁸ Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері карантину рослин і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною службою з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 22 09 2016 р. № 651 // Урядовий кур'єр . – 2016. – № 188. – 6 жовтня

⁹ Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 р. № 705 та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України 16 листопада 2016 р. № 829 // Урядовий кур'єр . – 2016. – № 235. – 14 грудня

Поступове удосконалення податкового законодавства. У рейтингу «Paying Taxes 2019» Україна посіла 54 місце (із 190 країн світу), що на 11 позицій гірше порівняно з минулим роком (43 місце в рейтингу «Paying Taxes 2018»), водночас на 30 позицій краще порівняно з 2016 р. (84 місце в рейтингу «Paying Taxes 2017») ¹⁰. Прийнятні місця Україна посіла за показником „загальне податкове навантаження” – 41,7 % (Україна знаходиться всередині списку (лідери Канада і Сінгапур показали 26,1 %) та «кількість податкових платежів» – 5 платежів на рік (лідери – Гонконг та Саудівська Аравія – 3). Водночас на підготовку й подачу податкової звітності в Україні йде 327,5 години на рік, а індекс пост-подачі (Postfiling index) – 85,95 – є значно нижчим за середньосвітові показники, що й обумовлює нинішні позиції країни в даному рейтингу. Спрощення правил заповнення податкової звітності та запровадження реального документообігу з використанням цифрових документів та підписів між бізнесом та фіскальними органами сприятимуть підвищенню України в рейтингу «Paying Taxes» й зацікавленості інвесторів до ведення бізнесу в країні.

Як результат, зростає привабливість українського аграрного сектору для інвестування, у тому числі зовнішнього. Це ілюструється наявністю низки інвестиційних проектів, що вже успішно реалізуються. Зокрема, 5.11.2018 р. Mriya Farming PLC (Великобританія) і SALIC UK Ltd (Saudi Agricultural and Livestock Investment Company, Великобританія) завершили угоду купівлі-продажу більшості сільськогосподарських активів групи «Мрія», включаючи всі об’єкти інфраструктури, технічний парк, а також компанії, що мають право оренди земельного банку. Угода була закрита після отримання відповідного дозволу Антимонопольного комітету України ¹¹. Крім того, прикладами вдалих інвестиційних проектів у сільському господарстві є: ТОВ «Сингента», фірма «Астарта-Київ», ТОВ

¹⁰ Рейтинг „Paying Taxes” є одним із складових дослідження Doing Business спільного щорічного проекту Групи світового банку компанії PwC. http://www.worldbank.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf

¹¹ Агрохолдинг «Мрія» і компанія SALIC завершили угоду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mriya.ua/news/detail/agrokholding-mrija-i-kompanija-salic-zavershili-ugodu-5/>

Агрофірма «Сади України», інноваційна компанія «Агро-Союз», «Каргіл-України», ТОВ «Дослідницька промислово-торгова фірма «Даймонд і Ко». У харчовій промисловості – «Крафт Якобз Сушарт Україна» (Тростянецька шоколадна фабрика), українсько-шведське підприємство «Чумак», Соса-Сола, ВАТ «Роси Буковини», Cargill, ТОВ «Данон» та інші¹².

Водночас рівень капітальних інвестицій в аграрний сектор поки що не дозволяє повною мірою розкрити наявний ресурсний потенціал галузі.

Нині основними перешкодами для інвестицій в аграрну галузь є наступні.

Відсутність ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення, а отже й перебування капіталу землі поза економічним оборотом. Інвестувати у виробничу сферу за умови нерозвинутого земельного ринку України ризиковано. Вітчизняний та іноземний бізнес уже демонструють готовність до більшого економічного освоєння території України, розвитку її інфраструктури, але лише за умови обґрунтованої територіальної організації господарства, гарантії стабільності земельної політики, досконалості правового базису землекористування, яких в країні не існує. Передумовою інвестування є стале землекористування, що неможливе при оренді. Перманентне продовження мораторію на купівлю-продаж сільськогосподарських угідь унеможлиблює повноцінне використання фінансових інструментів залучення інвестицій через кредитний механізм, адже іпотека дозволяє здійснювати відчуження заставного майна (земельної ділянки), що неможливо здійснити при оренді.

Спотворена державна підтримка сільськогосподарських виробників. У 2017 р. був змінений механізм підтримки аграрної галузі – спеціальний режим відшкодування ПДВ був замінений державними дотаціями. Так, бюджетна дотація¹³ виплачувалася виробникам щомісяця пропорційно частці сплаченої до бюджету суми ПДВ за визначеними видами діяльності в

¹² Кісіль М.І. Сучасний стану залучення інвестицій в аграрний сектор економіки. Зб. наук. праць. ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. 2008. Том 10. №1 (36) частина 1. С. 149-153

¹³ За напрямом «Бюджетна дотація для стимулювання виробництва окремих видів сільгосппродукції» бюджетної програми 2801580 «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» передбачалося 4 млрд грн бюджетних асигнувань або майже 75 % загального обсягу бюджетного фінансування в рамках бюджетних програм розвитку сільського господарства у 2017 році.

загальній сумі сплати ПДВ. Під програму фінансової підтримки підпадали такі види діяльності: птахівництво; розведення ВРХ, коней, свиней, овець, кіз і інших тварин; вирощування овочів, баштанних культур, коренеплодів, бульбоплодів, зерняткових, кісточкових, ягід, горіхів та інших фруктів, тютюну; переробка молока, виробництво м'яса, масла, сиру та інших харчових продуктів. Тобто право на дотації мали лише ті підприємства, які заплатили ПДВ за визначеними видами діяльності більше, ніж суми, заявлені до відшкодування за всіма видами діяльності підприємства.

Незважаючи на запроваджене Порядком розподілу бюджетної дотації для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції у 2017 р.¹⁴ обмеження для птахівничих підприємств у розмірі 50 %, їхня фактична частка у загальному обсязі виплачених дотацій склала 51,7 %. Причому підприємства двох надпотужних груп птахівничих компаній отримали 44,5 % від загальної суми дотацій – майже 1,8 млрд грн. Їхня частка у загальній сумі дотацій, отриманих птахівничими підприємствами, становила 85,8 %. Всі підприємства, що увійшли до топ-5 найбільших отримувачів бюджетних дотацій, представляють птахівничу галузь¹⁵.

Ускладнений доступ до банківських кредитів. За даними опитувань, близько 75 % українських компаній в АПК назвали поганий доступ до фінансування однією з основних перешкод для подальшого розширення та інвестицій¹⁶. Відсутність доступних фінансових ресурсів ускладнює забезпеченість сільгосптоваровиробників обіговими коштами для покриття розриву в часі між потребою у коштах та періодом сприятливих цін реалізації продукції.

¹⁴ Постанова КМУ від 8.02.2017 р. № 83 „Про затвердження Порядку розподілу бюджетної дотації для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції у 2017 році” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/83-2017-%D0%BF>

¹⁵ Тулуш Л. Незважаючи на 100% фінансування у 2017 році дія режиму квазіаккумуляції виявилася неефективною – Інститут аграрної економіки. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.iae.org.ua/presscentre/presrelease/2200-nezvazhayuchy-na-100-finansuvannya-u-2017-rotsi-diya-rezhymu-kvaziakumulyatsiyi-vyyavylasya-neeefektyvnoyu-institut-aharnoyi-ekonomiky.html>

¹⁶ Institute for economic research and policy consulting “Country report: Ukraine” March 2015 http://www.agricistrade.eu/wp-content/uploads/2015/06/Agricistrade_Ukraine.pdf

Неефективна державна політика підтримки експортерів. Основними перешкодами на шляху українських експортерів аграрної продукції (у першу чергу, малого та середнього бізнесу) є: невідповідність українських стандартів європейським та міжнародним, низька якість виробленої продукції; недостатня інформація про особливості цільових експортних ринків; низька поінформованість невеликих аграрних виробників про можливості експорту на ринки ЄС; обтяжливі митні процедури та корупція на митниці; неефективна система страхування сільськогосподарських ризиків¹⁷.

Нерозвиненість інфраструктури аграрного ринку, яка далеко не повною мірою забезпечує виконання покладених на неї функцій щодо створення стабільних умов для забезпечення сільськогосподарських підприємств виробничими ресурсами, зберігання (через відсутність овочесховищ та переробних потужностей до 30 % вирощених овочів втрачається під час зберігання) та реалізації виробленої продукції.

Збройна агресія РФ, наслідком якої є загроза часткової або повної втрати сільськогосподарськими підприємцями вкладеного капіталу. Особливо актуальним це питання є для інвестицій в сільськогосподарські та переробні підприємства, що розташовані поряд з лінією розмежування конфлікту. Здійснення бойовиками хаотичних обстрілів цивільного сектору, а також виробничих потужностей з використанням фугасних та запалювальних набоїв великого калібру, особливо в період збору урожаю сільськогосподарських культур, може спричинити загибель чи травмування працівників, загоряння рослин і відповідно часткову або повну втрату врожаю. Тваринницькі споруди, складські приміщення та елеватори, інженерні та інші господарські будівлі також можуть стати мішенню для обстрілів бойовиками з метою їх часткової або повної руйнації.

¹⁷ Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи реформування. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://newukraineinstitute.org/media/news/549/file/Agro%202015.pdf>

Незважаючи на вищевказані перешкоди, інвестиції є одним із найважливіших засобів впровадження сучасних технологій у сільськогосподарському виробництві, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного сільського господарства. Зважаючи на те, що нині аграрний сектор є однією із провідних галузей національної економіки, державна аграрна політика повинна бути спрямована на удосконалення інституційного середовища в напрямі спрощення ведення інвестиційної діяльності, захисту прав інвесторів. З цією метою доцільно реалізувати наступні заходи.

1. *Кабінету Міністрів України, Міністерству аграрної політики та продовольства України* забезпечити законодавче врегулювання питання обігу земель сільськогосподарського призначення та прав на них шляхом завершення проведення громадського обговорення та винесення на розгляд до Верховної Ради України проекту Закону України «Про ринковий обіг земель сільськогосподарського призначення» з метою зняття мораторію на обіг цієї категорії земель та завершення земельної реформи в Україні.

2. *Кабінету Міністрів України, Міністерству аграрної політики та продовольства України, Міністерству економічного розвитку й торгівлі України, Державній регуляторній службі України:*

- сприяти спрощенню регуляторних процедур ведення бізнесу шляхом подальшого скорочення кількості дозвільних документів, розширення сфер застосування декларативного принципу в діяльності суб'єктів господарювання, спрощення порядку припинення підприємницької діяльності;

- посилити антикорупційні заходи в органах державної влади, що надають послуги інвесторам при реалізації інвестиційних проектів, шляхом встановлення прозорого й уніфікованого для всіх суб'єктів підприємницької діяльності вичерпного переліку критеріїв і вимог до інвесторів щодо прийняття рішень у сфері інвестиційної діяльності.

3. Міністерству аграрної політики та продовольства України:

- розробити та погодити з ключовими зацікавленими сторонами зміни та доповнення до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства» та інших нормативних актів, які передбачатимуть доступ усіх виробників до програм державної підтримки, з наданням пріоритету в підтримці малим сільськогосподарським виробникам трудомістких та природоощадних виробництв;

- здійснювати поступовий перехід від державної підтримки у вигляді податкових пільг до гарантованої державної підтримки у вигляді бюджетних асигнувань з розрахунку на: одиницю оброблюваних угідь (1 гектар); голову утримуваної худоби; фермерське господарство;

- продовжувати адаптацію вітчизняного законодавства відповідно до європейських та світових стандартів, що передбачено Угодою про асоціацію між Україною та країнами ЄС, що підвищить інвестиційну привабливість аграрного сектору та конкурентоспроможність вітчизняної продукції й дозволить виробникам виходити на нові ринки збуту з продукцією з більшим вмістом доданої вартості.

4. Обласним та районним державним адміністраціям сприяти розвитку інфраструктури зберігання та транспортування сільськогосподарської продукції шляхом впровадження процедур видачі дозволів за принципом «єдиного вікна», що прискорить проходження дозвільних процедур, насамперед при землевідведенні та розробці техніко-економічного обґрунтування проекту будівництва елеваторів, зерносховищ, логістичних центрів, а також інфраструктури річкового перевезення сільськогосподарських вантажів.

Русан В. М.
відділ безпеки реального сектору економіки
Національний інститут стратегічних досліджень,
грудень 2018 р.